

Sygn. akt V CSK 288/21

POSTANOWIENIE

Dnia 17 listopada 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z wniosku A. S.
przy uczestnictwie E. G.
o podział majątku wspólnego,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 17 listopada 2021 r.,
na skutek skargi kasacyjnej uczestnika
od postanowienia Sądu Okręgowego w Ś.
z dnia 27 października 2020 r., sygn. akt II Ca [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną uczestnika E. G. od postanowienia Sądu Okręgowego w Ś. z dnia 27 października 2020 r., sygn. akt II Ca (...), oddalającego apelację uczestnika od postanowienia wstępnego Sądu Rejonowego w K. ustalającego równe udziały w majątku wspólnym wnioskodawczynie A. S. i uczestnika, Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych

przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Według ustaleń faktycznych Sądów *meriti* wnioskodawczyni A. S. i uczestnik zawarli związek małżeński w dniu 29 października 2005 r., przy czym wyrokiem z dnia 2 kwietnia 2015 r. Sąd Rejonowy w K. ustanowił pomiędzy nimi, z dniem 18 sierpnia 2014 r., rozdzielną majątkową, w miejsce obowiązującego ich dotychczas ustroju wspólności majątkowej. Od dnia zawarcia związku małżeńskiego skarżący i wnioskodawczyni zajmowali się prowadzeniem pensjonatu „B.” w P. oraz kontynuacją jego rozbudowy i modernizacji. Uczestnik prowadził ten pensjonat od 1996 r. Wnioskodawczyni była tam zatrudniona od 1997 r., na podstawie umowy o pracę, początkowo jako kelnerka i pokojowa, a od czasu zawarcia małżeństwa z uczestnikiem zajmowała się przede wszystkim pracami związanymi z organizacją pobytu grup gości pensjonatu i ich obsługą oraz zakupami artykułów żywnościowych, a także koordynowała i nadzorowała pracę pozostałych pracowników pensjonatu, kontaktowała się z księgową co do stanu

finansowego pensjonatu i sprawowała w tym zakresie nadzór. Wnioskodawczyni od zawarcia małżeństwa z uczestnikiem do 2013 r. była w tym pensjonacie zatrudniona na podstawie umowy o pracę, ale nie pobierała wynagrodzenia. Uczestnik z uwagi na znajomość języka niemieckiego zajmował się przede wszystkim kontaktami z grupami gości pochodzących z Niemiec, choć sporadycznie robił też zakupy artykułów niezbędnych do prowadzenia pensjonatu i obsługi jego klientów. Strony wspólnie podejmowały decyzje w zakresie kontynuacji rozbudowy i modernizacji tego pensjonatu, koordynowały oraz sprawowały ogólny nadzór nad pracą zatrudnionych pracowników. Środki pieniężne na kontynuację rozbudowy i modernizacji pensjonatu pochodziły z zaciągniętego przez strony kredytu w dniu 31 stycznia 2006 r. w kwocie 570 000 zł oraz z dochodów, które przynosiła działalność związana z prowadzeniem pensjonatu.

W okresie małżeństwa strony wspólnie zajmowały się opieką i wychowaniem dwojga małoletnich dzieci.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłance uregulowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Przesłanka ta nie została jednak spełniona.

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt. 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, niepubl., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, niepubl.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której

naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 niepubl. i przywołane tam orzecznictwo).

Oczywistą zasadność skargi kasacyjnej uczestnik wywodził z braku dokonania przez Sąd drugiej instancji własnych ustaleń faktycznych oraz własnych rozważań prawnych na podstawie zgromadzonego materiału dowodowego, w sytuacji, gdy jego zdaniem, dokonana przez Sąd odwoławczy ocena materiału dowodowego jest niepełna, wybiórcza i fragmentaryczna przez co uniemożliwia prawidłowe zastosowanie prawa materialnego, tj. art. 43 § 2 i 3 k.r.o.

Lektura uzasadnienia zaskarżonego postanowienia nie daje podstaw do podzielenia eksponowanej przez uczestnika tezy, iż skarga kasacyjna, na kanwie stanu faktycznego sprawy, jest oczywiście zasadna w rozumieniu przedstawionej wyżej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Artykuł 378 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. nakłada na sąd drugiej instancji obowiązek ponownego rozpoznania sprawy w granicach apelacji, co oznacza nakaz wzięcia pod uwagę wszystkich podniesionych w apelacji zarzutów i wniosków. Granice apelacji wyznaczają ramy, w których sąd drugiej instancji powinien rozpoznać sprawę na skutek jej wniesienia. Określają je sformułowane w apelacji zarzuty i wnioski, które implikują zakres zaskarżenia, a w konsekwencji kognicję sądu apelacyjnego. Ponadto sąd drugiej instancji w ramach ustalonego stanu faktycznego stosuje z urzędu prawo materialne (por. uzasadnienie uchwały składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55). Dlatego sąd rozpoznający apelację powinien odnieść się do wszystkich tych zdarzeń i zarzutów zgłoszonych w postępowaniu apelacyjnym, które mogły spowodować skutki materialno-prawne.

Z kolei przepis art. 382 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. określa podstawę merytorycznego orzekania przez Sąd drugiej instancji, która obejmuje materiał dowodowy zebrany przez sąd pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym. Zebrany materiał w rozumieniu tego przepisu, to dowody przeprowadzone w sprawie oraz fakty powszechnie znane, znane sądowi urzędowo, fakty przyznane, a także objęte twierdzeniami jednej strony, co do których druga strona

nie wypowiedziała się. Uregulowanie to nakłada na sąd drugiej instancji obowiązek dokonania ponownie własnych ustaleń, które mogą obejmować ustalenia sądu pierwszej instancji przyjęte za własne albo różnić się od tych już poczynionych, a następnie poddania ich ocenie pod kątem prawa materialnego (zob. uzasadnienie uchwały składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 1999 r., III CZP 59/98, OSNC 1999, nr 7-8, poz. 124).

Naruszenie przez sąd drugiej instancji art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. może wyjątkowo stanowić usprawiedliwioną podstawę kasacyjną wtedy, gdy skutek uchybienia wymaganiom stawianym uzasadnieniu, zaskarżone orzeczenie nie poddaje się kontroli kasacyjnej. Zatem nie każde uchybienie w zakresie konstrukcji uzasadnienia sądu drugiej instancji może stanowić podstawę dla skutecznego podniesienia zarzutu kasacyjnego, lecz tylko takie, które uniemożliwia Sądowi Najwyższemu przeprowadzenie kontroli prawidłowości orzeczenia (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2005 r., IV CK 122/05 niepubl., z dnia 28 listopada 2007 r., V CSK 288/07, niepubl., z dnia 21 lutego 2008 r., III CSK 264/07, OSNC-ZD 2008 Nr D, poz. 118, postanowienie z dnia 23 lipca 2015 r., I CSK 654/14, niepubl.). Zgodnie bowiem z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. skarżący zarzucając naruszenie przepisów prawa procesowego, powinien wykazać, że uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy.

W sytuacji, gdy Sąd drugiej instancji nie uzupełnia postępowania dowodowego ani, po rozważeniu zarzutów apelacyjnych, nie znajduje podstaw do zakwestionowania oceny dowodów i ustaleń faktycznych orzeczenia Sądu pierwszej instancji, może te ustalenia przyjąć za podstawę faktyczną swojego rozstrzygnięcia. Wystarczające jest wówczas, by stanowisko to znalazło odzwierciedlenie w uzasadnieniu orzeczenia drugoinstancyjnego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2000 r., I CKN 356/98, niepubl. i z dnia 17 lipca 2009 r., IV CSK 110/09, niepubl.).

Sporządzone przez Sąd drugiej instancji uzasadnienie zaskarżonego orzeczenia zawiera elementy wymagane przepisami art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i poddaje się kontroli kasacyjnej. Sąd Okręgowy przytoczył ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego, po czym wyjaśnił przyczyny, z powodu których uznał

zarzuty apelacyjne skierowane przeciwko podstawie faktycznej wyroku za bezzasadne. Tym samym wypełnił obowiązki judykacyjne postępowania odwoławczego wyznaczone ramami art. 378 § 1 i art. 382 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.). W związku z czym, w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że skarga kasacyjna nie może być oparta na zarzucie naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. określającego kryteria oceny wiarygodności i mocy dowodów (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 23 września 2005 r., III CSK 13/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 76, z dnia 24 listopada 2005 r., IV CSK 241/05 niepubl., z dnia 26 kwietnia 2006 r., V CSK 11/06, niepubl., z dnia 8 października 2009 r., II CSK 222/09, niepubl.).

Ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym, o którym stanowi art. 43 § 2 k.r.o., jest dopuszczalne w razie łącznego wystąpienia dwóch przesłanek, a mianowicie - przyczynienia się małżonków do powstania majątku wspólnego w różnym stopniu oraz istnienie ważnych powodów, które uzasadniają ustalenie nierównych udziałów. Przez przyczynienia się do powstania majątku wspólnego rozumie się całokształt starań każdego z małżonków o założoną przez nich rodzinę i zaspakajanie jej potrzeb (art. 27 k.r.o.), czyli nie tylko wysokość zarobków, czy innych dochodów osiąganymi przez każdego z nich, lecz także i to, jaki użytek czynią oni z tych dochodów, czy gospodarują nimi należycie i nie trwonią ich (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1997 r., I CKN530/97, niepubl.). O stopniu przyczyniania się każdego z małżonków świadczą nie tylko osiągnięcia czysto ekonomiczne, lecz także nakład osobistej pracy przy wychowywaniu dzieci i we wspólnym gospodarstwie domowym. Dla oceny stopnia przyczynienia się każdego z małżonków do powstania majątku wspólnego nie mają przesądzającego znaczenia wyliczenia czysto matematyczne, jednak wynikająca z ocennego charakteru przesłanek z art. 43 § 2 k.r.o., swoboda orzecznicza przy rozstrzyganiu wniosku o ustalenie nierównych udziałów, nie może przerodzić się w dowolność. Różny stopień przyczynienia się każdego z małżonków może uzasadniać ustalenie nierównych udziałów wtedy, gdy różnica jest istotna i wyraźna. Nie jest też obojętna proporcja, w jakiej rzeczywisty wkład małżonków

w powstanie majątku, pozostaje do wartości całego majątku (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2013 r., IV CSK 553/12, OSNC-ZD 2014, nr 2, poz. 24).

Drugą konieczną przesłanką dopuszczalności ustalenia nierównych udziałów jest wykazanie, że za takim rozstrzygnięciem przemawiają ważne powody, oceniane przez wzgląd na zasady współżycia społecznego, bo otrzymanie przez jednego z małżonków korzyści z tej części majątku wspólnego, do której powstania on się nie przyczynił, pozostawałoby w sprzeczności z tymi zasadami (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2012 r., II CSK 259/12, niepubl.). Nie jest możliwe zdefiniowanie pojęcia „ważnych powodów”; o tym w konkretnej sprawie decyduje całokształt okoliczności (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 października 1974 r., III CKN 190/74, niepubl.). Ważnym powodem jest w szczególności naganne postępowanie małżonka, przeciwko któremu jest skierowane żądanie ustalenia nierównych udziałów, polegające na tym, że w sposób rażący lub uporczywy nie przyczyniał się on do powstania dorobku stosownie do sił i możliwości zarobkowych (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 1973 r., III CRN 227/73, OSNCP 1974, poz. 189; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 października 1997 r., II CKN 348/97, niepubl.).

Sądy drugiej instancji, po podzieleniu stanowiska prawnego Sądu pierwszej instancji, przedstawił własną ocenę wniosku uczestnika braku normatywnych przesłanek do ustalenia nierównych udziałów w majątku wspólnym, której to ocenie, wbrew zapatrywaniom skarżącego, nie sposób przypisać oczywistej nieprawidłowości.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. W związku z tym, że przedmiotem zaskarżonego orzeczenia była kwestia wstępna wywołana wnioskiem uczestnika o ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym, o kosztach postępowania kasacyjnego orzeknie sąd w orzeczeniu kończącym postępowanie w instancji (art. 108 § 1 k.p.c. w zw. z art. 318 § 2 k.p.c., art. 13 § 2 k.p.c. oraz art. 391 § 1 k.p.c. i art. 398²¹ k.p.c.).

ke